

mowaniu myślą innych badaczy i odwoływanie się do literatury przedmiotu tylko w miejscach, gdzie uznała to za niezbędne. Obszerne cytaty z powieści, przytoczone w tłumaczeniu na język polski oraz w wersji starofrancuskiej, dają ponadto czytelnikowi możliwość własnej refleksji i samodzielnej próby ich odczytania.

Książka Katarzyny Dybeł jest ważna i inspirująca intelektualnie. Dostarcza nie tylko konkretnej wiedzy literaturoznawczej, kulturoznawczej czy filozoficzno-teologicznej. Przede wszystkim, moim zdaniem, wpisuje się ona w aktualną dyskusję o społecznym zapotrzebowaniu na zanikającą kategorię mistrzów-autorytetów, nie tylko w sferze kontaktów naukowych, ale i w codziennej formacji młodych ludzi, pozostawionych często samym sobie w świecie oferującym wielką różnorodność intelektualno-moralnych bodźców.

Anna Gęsicka

Katedra Filologii Romańskiej UMK

Lech Kolago. *Die Dichterin Annette von Droste-Hülshoff als Komponistin. Zum Wort-Ton-Verhältnis in ihrem lyrisch-musikalischen Werk.* Warszawa: Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego 2012, ss. 238. ISBN: 978-83-89919-07-6.

Twórczość największej poetki niemieckiej XIX wieku rzadko stanowi przedmiot badań i publikacji polskich literaturoznawców. Dlatego jako wyjątkowa jawi się na tym tle książka warszawskiego germanisty Lecha Kolago *Die Dichterin Annette von Droste-Hülshoffs als Komponistin. Zum Wort-Ton-Verhältnis in ihrem lyrisch-musikalischen Werk.*

Autor wprowadza czytelnika w świat westfalskiej arystokracji z jej powinnościami i rytuałami, kreśląc przy tym portrety muzykujących członków rodziny Droste, wśród których nie brakuje kompozytorów (m.in. Friedrich Freiherr von Droste). Annette von Droste-Hülshoff od dzieciństwa pobierała naukę śpiewu i gry na fortepianie, brała udział w życiu kulturalnym i muzycznym Münster. Szybko też zaczęła komponować i pisać własne utwory traktując twórczość jako ucieczkę od ograniczeń narzuconych jej przez tradycyjne struktury społeczne oraz typowe dla jej czasów konwencje pisarskie. Indywidualizm poetki dokumentują przytaczane w książce Kolago liczne fragmenty korespondencji samej autorki i osób z jej otoczenia. Wyłania się z nich romantyczna postać o wyrafinowanym guście muzycznym i literackim, walcząca z ciągłymi nawrotami choroby, oddająca się niemal bez reszty sztuce. Obrazu dopełniają młodzińcze i dojrzałe fascynacje (Heinrich Straube, Levin Schücking), a także intensywna refleksja światopoglądowa i religijna, która – jak twierdzi autor za Winfriedem

Woeslerem – wskazuje na nowoczesny model religijności, opartej na subiektywnym dążeniu do poznania. Odbiciem wewnętrznych napięć osobowości Droste-Hülshoff staje się jej poezja i muzyka, w której indywidualne przeżycie łączy się z eksperymentem formalnym.

Annette von Droste-Hülshoff komponowała opery, pieśni (ok. 70), wśród których znajdują się melodie do średniowiecznej liryki, a także do związanych z polskim powstaniem listopadowym wierszy *Der Polen May* oraz *Der kranke Aar*. Większość utworów wydana została przez Bernharda Schlütera dopiero po śmierci autorki w zbiorze *Lieder mit Pianoforte-Begleitung komponiert von Annette von Droste-Hülshoff* (1877).

Preferowane przez poetkę środki rytmiczne, stylistyczne oraz zestroje dźwiękowe stanowią o wyjątkowości jej tekstów. Nie można ich traktować jako zjawisk *stricte* literackich, ponieważ łączą się one z muzyką, tworząc wzajemnie warunkującą się całość. Nowatorstwo tych rozwiązań stało się inspiracją dla wielu późniejszych pisarzy i poetów niemieckojęzycznych, m.in. Paula Heyse, Josefa Weinhebera czy Sary Kirsch.

Uchwycenie oryginalności utworów Droste-Hülshoff w kategoriach literaturoznawczych wymaga również odejścia od tradycyjnych sposobów opisu, dlatego Kolago sięga po wypracowaną przez Andreasa Heuslera terminologię i operuje głównie kategorią taktu. Modyfikuje też rozumienie tradycyjnych stóp metrycznych, uwypuklając ich rytmiczną i melodyczną stronę.

Rekonstruując bogatą, sięgającą klasycystycznego i romantycznego powinowactwa sztuk tradycję badań nad związkami muzyki, literatury i sztuki, traktuje ją jako kontekst dla swojego odczytania tekstów i muzyki Droste-Hülshoff. Fragmentaryczny charakter opracowań germanistycznych, które powstały w ostatnich latach, Lech Kolago tłumaczy głównie rozdzielnym metodologicznym ujmowaniem problemu wyłącznie od strony literaturoznawczej lub muzykologicznej.

Cennym uzupełnieniem części sumującej stan badań nad zależnością między muzyką i literaturą jest przegląd polskiej myśli metodologicznej poświęconej temu problemowi. Do istotnych głosów należą niewątpliwie wypowiedzi T. Peipera, T. Szulca, K. Górskiego i T. Makowieckiego i M. Głowińskiego, J. Opalskiego i M. Bristigera oraz samego Lecha Kolago, który w swojej książce *Musikalische Formen und Strukturen in der deutschsprachigen Literatur des 20. Jahrhunderts* wskazuje na paralele strukturalno-formalne występujące w tekście literackim i utworze muzycznym. Sformułowana tam teza o ograniczonym przyjmowaniu przez tekst literacki formy utworu muzycznego wpisuje się w jego rozważania nad twórczością Droste-Hülshoff.

Lech Kolago koncentruje się na pozornie wąskim przedziale zależności między literaturą i muzyką (*Wort-Ton-Verhältnis*). Droste-Hülshoff jest dlań przypadkiem symbiozy obydwu sztuk, który wyklucza typowy podział zakładający równoległe współistnienie lub wchłanianie jednego medium przez drugie, gdy słowo traci swoją funkcję tekstową i staje się jedynie elementem nacechowanym muzycznie.

W analizach wierszy i kompozycji Droste-Hülshoff Autor dostrzega sygnalizowane w części teoretycznej, charakterystyczne dla poetki, połączenie tekstu i muzyki

w spójną całość. Muzyka nadaje tekstowi literackiemu dodatkowy wymiar, wzmacniając siłę wyrazu przekazywanej treści. Przyjmuje w ten sposób rolę instancji interpretującej tekst.

Zestawienie filologicznych analiz wierszy Droste-Hülshoff z jej twórczością muzyczną odkrywa ich wielowymiarowość. Zaproponowany przez Lecha Kolago opis odbiega od schematycznego traktowania literackich i muzycznych środków wyrazu i w pełni wydobywa zamiar twórczy westfalskiej poetki, która zdaje się urzeczywistniać marzenie niemieckich romantyków o synkretycznym dziele łączącym wielość sztuk.

Marek Jakubów

Katedra Literatury Niemieckojęzycznej
od Średniowiecza do XIX wieku KUL

Anna Kaczmarek. *L'image de la femme dans l'œuvre d'Émile Zola*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2012, ss. 239. ISBN 978-83-7395-487-8.

Monografia Anny Kaczmarek wpisuje się w nurt krytyczny, którego początki sięgają lat siedemdziesiątych XX wieku (krytyka feministyczna), a którego obiektem zainteresowania jest ewolucja idei kobiety i kobiecości w świecie nowożytnym. Autorka stawia sobie za cel prześledzenie tej ewolucji w twórczości Emila Zoli w ciągu trzech dziesięcioleci jego pracy pisarskiej i dziennikarskiej. Zważywszy na ogrom potencjalnego materiału badawczego (sam cykl *Rougon-Macquartów* liczy około 1200 postaci, z czego co najmniej połowa to kobiety), badaczka podjęła się wyłącznie analizy postaci kobiet należących do kolejnych pokoleń powieściowej rodziny, połączonych w różnym stopniu więzami krwi i podlegających wpływom rozmaitych środowisk, w jakich przyszło im żyć. W rezultacie monografia zamienia się w swoisty „naturalny i społeczny” przewodnik po kobiecym świecie pisarza, którego powieściowa saga nosi wszak znamienity podtytuł „Historia naturalna i społeczna pewnej rodziny za czasów II Cesarstwa”.

Twórczość Zoli, znana w Polsce w niewielkiej tylko mierze (*Germinal*, *Nana*, *Wszystko dla Pań*, *Kartka miłości*) i popularna głównie wśród niewielkiego kręgu literaturoznawców oraz miłośników powieści naturalistycznych, na ogół analizowana bywa w tradycyjnym duchu historyczno-społecznym (walka klas, portretowanie społecznych nizin, ukazywanie pozytywistycznych idei uzdrawiania społeczeństwa, itp.). Propozycja Anny Kaczmarek zdecydowanie różni się od tej klasycznej wizji: bierze ona pod uwagę zarówno patriarchalną rzeczywistość społeczną XIX wieku, a także rolę, jaką w rzeczywistości tej zajmuje kobieta oraz osobiste doświadczenia pisarza. Analiza interesującego Autorkę zagadnienia z perspektywy Emila Zoli – mężczyzny